

Kohtuasi C-369/23

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

9. juuni 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Varhoven administrativen sad (Bulgaaria kõrgeim halduskohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

9. juuni 2023

Kaebaja ja kassaator:

„Vivacom Bulgaria“ EAD

Vastustajad kassatsioonimenetluses:

Varhoven administrativen sad

Natsionalna agentsia za prihodite

Põhikohtuasja ese

Varhoven administrativen sadi (Bulgaaria kõrgeim halduskohus, edaspidi „VAS“) vastu esitatud kahju hüvitamise nõue tasutud käibemaksu suuruses summas

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

VASi vastu esitatud kahju hüvitamise nõuete lahendamise pädevust käsitlevate riigisiseste õigusnormide kooskõla liidu õigusega

ELTL artikkel 267

Eelotsuse küsimus

Kas ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 47 on vastuolus sellised riigisisese õigusnormid nagu ZODOVi

artikli 2c lõike 1 punkt 1 koostoimes APK artikli 203 lõikega 3 ja artikli 128 lõike 1 punktiga 6, mille kohaselt peab VASi poolt liidu õiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise nõue, mille puhul on vastustajaks VAS, vaatama viimases astmes läbi seesama kohus?

Viidatud liidu õiguse sätted ja kohtupraktika

ELL artikli 4 lõige 3, artikli 19 lõike 1 teine lõik, Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 (edaspidi „harta“)

Nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiiv 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi, eelkõige selle artikli 14 lõige 1, artikkel 24, artikli 56 lõike 1 punkt i

3. mai 2012. aasta kohtuotsus Lebara, C-520/10, EU:C:2012:264 (edaspidi „kohtuotsus Lebara“)

Viidatud riigisisese õiguse sätted

Halduskohtumenetluse seadustik (Administrativnoprotsesualen kodeks, edaspidi „APK“), artikli 1 punkt 3, artikli 128 lõike 1 punkt 6, artikkel 203

Riigi ja kohaliku omavalitsuse vastutuse seadus (Zakon za otgovornostta na darzhavata i obshtinite za vredi, edaspidi „ZODOV“), artikkel 2c

Käibemaksuseadus (Zakon za danaka varhu dobavenata stoynost, edaspidi „ZDDS“), artikli 12 lõige 1, artikli 21 lõiked 1 ja 3

Asjaolude ja menetluse lühiülevaade

- 1 Põhikohtuasja ese on kassatsioonkaebus, mille Sofias asuv äriühing „Bulgarska Telekomunikatsionna kompania“ EAD (edaspidi „BTK“) (nüüd „Vivacom Bulgaria“ EAD) esitas Administrativen sad – Sofia grad’i (Sofia halduskohus, Bulgaaria, edaspidi „ASSG“) 18. aprilli 2022. aasta otsuse nr 2565 peale, millega jäeti rahuldamata BTK nõue VASi ja Natsionalna agentsia za prihodite (riigi maksuamet, edaspidi „NAP“) vastu, mis oli esitatud ZODOVi artikli 2c alusel koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3. BTK väitis kaebuses, et talle on tekkinud kahju tasumisele kuuluva käibemaksu ulatuses, mille ta tasus tingituna NAPi poolt väljastatud ning ASSG ja VASi otsustega kinnitatud 20. juuni 2012. aasta maksuotsusest nr 2900-1200127. Kaebaja nõudis kahju hüvitamist maksuotsuse alusel makstud summade ulatuses (käibemaks 760 183,15 Bulgaaria leevi ja intress 347 278,15 leevi), saamata jäänud tulu ning nendelt summadel arvestatud seadusjärgset intressi.

Maksuotsuse väljastamise ja vaidlustamise menetlus

- 2 ASSG tuvastas põhikohtuasjas maksuotsuse väljastamise ja vaidlustamise eelneva menetlusega seotud asjaolud järgmiselt.
- 3 „BTK Mobile“ EOOD, mille õigusjärglane on BTK, väljastas aastatel 2007–2008 Rumeenias registreeritud ettevõtjatele Alex Invest Cornert s.r.l. ja Danina Comert s.r.l. (edaspidi koos „Alex Invest ja Danina“) ettemakstud telekommunikatsiooniteenuste kaartide ja vautšerite müügilepingute alusel arved, millele oli märgitud käibemaksu määr 0%.
- 4 Maksukontrolli käigus tuvastati, et tõendatud ei olnud ei see, et kaardid ja vautšerid tarniti Rumeenia äriühingute esindajatele ega ka see, et nad need füüsiliselt kätte said, millest tulenevalt oli tegemist teenuste osutamisega, mis aga ei kuulu ZDDS artikli 21 lõike 3 punkti 2 alapunkti h kohaldamisalasse, vaid mille osutamise koht on koht, kus teenuse osutaja teostab oma iseseisvat majandustegevust, seega Bulgaaria, st teenuse osutamise koht määrati kindlaks ZDDS artikli 21 lõikes 1 sätestatud üldreegli kohaselt.
- 5 Sellest tulenevalt väljastas NAP BTK suhtes 20. juuni 2012. aasta maksuotsuse nr 2900-1200127, millega pandi BTKle kohustus maksta täiendav käibemaks kogusummas 760 183,15 Bulgaaria leevi. Pärast otsuse teatavakstegemist kandis BTK üle summa koos tasumisele kuuluva intressiga. Otsuse vaidlustamiseks kasutati haldus- ja kohtumenetluslikke õiguskaitsevahendeid.
- 6 Halduslikus vaidmenetluses jäeti maksuotsus kehtima põhjendusel, et teenuste saajad ei olnud teises liikmesriigis asuvad maksukohustuslased, kuna puudusid tõendid kaartide tarnimise kohta Rumeenia ettevõtjatele. Seega ei olnud täidetud ZDDS artikli 21 lõikes 3 sätestatud tingimused, mille alusel võib teenuseid pidada maksust vabastatuks.
- 7 ASSG-le esitatud kaebus jäeti osaliselt rahuldamata. Kuigi tarne, mida arvetel kirjeldatu oli nimetatud kui ettemakstud kaardid ja vautšerid telekommunikatsiooniteenuste jaoks, oli tegemist kaubarneaga, kuna kaardid kujutavad endast kaupa, mis võimaldavad neid teenuseid tulevikus kasutada. Kaupa tarnitakse kaubanduslikes kogustes hilisema edasimüügi eesmärgil ning BTK ei osuta teenuseid Rumeenia ettevõtjatele, vaid osutab neid vajaduse korral lõpptarbijatele. Seega tuleb kohaldada kauba tarnekohta käsitlevaid õigusnorme. Kaarte ja vautšereid ei olnud BTK laost, kuhu Rumeenia ettevõtjad olid need turvaliseks ladustamiseks hoiule jätnud, välja saadetud vaid anti Rumeenia ettevõtjatele koos vastuvõtu-üleandmise aktiga üle selles BTK laos Bulgaaria territooriumil, mistõttu kohaldatakse ZDDS artikli 17 lõiget 1, mille kohaselt käsitatakse lähetamata või vedamata kauba tarnekohtana koht, kus kaup asus omandiõiguse ülemineku või tegeliku üleandmise ajal. Järelikult asus see koht Bulgaaria territooriumil ja BTK on kohustatud tasuma vastavat käibemaksu. Seetõttu jättis ASSG kaebuse osaliselt rahuldamata.
- 8 VAS jättis 16. detsembri 2014. aasta otsusega nr 15282 esimese astme kohtu otsuse muutmata. Ta nõustus täielikult ASSG järeldusega, et tegemist ei olnud

mitte teenuste osutamise, vaid kaubarneega. BTK ei saa tugineda Euroopa Kohtu 9. oktoobri 2014. aasta otsusele kohtuasjas C-492/13, Traum, ECLI:EU:C:2014:2267, sest „käsitlevas asjas on kindlaks tehtud, et ostetud kaardid anti Rumeenia ettevõtjatele üle Bulgaaria territooriumil asuvas „BTK Mobile“ EOODi laos ning et kaarte ei olnud välja saadetud BTK laost, kuhu need olid turvaliseks ladustamiseks hoiule antud“. VAS ei väljendanud seisukohta seoses Lebara kohtuotsusega. Neil asjaoludel leidis ta, et ZDDS artikli 17 lõige 1, mille kohaselt käsitatakse kauba tarnekohana kohta, kus kaup asus omandiõiguse ülemineku või tegeliku üleandmise ajal, on kohaldatav ja seda on õigesti kohaldatud. Selles menetluses tegi VAS otsuse viimase astme kohtuna ja tema otsus on lõplik (järgnevalt kirjeldatakse maksuotsuse tegemise menetlust ja selle vaidlustamist kohtus nimetatakse maksuvaidluseks).

Kahju hüvitamise nõude menetlus esimeses kohtuastmes

- 9 Esimese astme kohus (ASSG) jättis 12. detsembril 2019 esitatud kaebuse rahuldamata. BTK väitis, et NAP ja VAS on rikkunud direktiivi 2006/112 (2007. aasta detsembrist kuni 2008. aasta juunini kehtinud redaktsioonis) artikli 2 lõike 1 punkte a ja c, artikli 14 lõiget 1, artiklit 24 ja artikli 56 lõike 1 punkti i, nagu neid on tõlgendanud Euroopa Kohus kohtuotsuses Lebara.
- 10 Kaebaja väitel kohaldas NAP ja VAS maksuvaidluses valesti eespool nimetatud telekommunikatsiooniteenuseid käsitlevaid liidu õigusnorme, nagu neid on tõlgendanud Euroopa Kohus kohtuotsuses Lebara. Selle kohtuotsuse kohaselt kujutab ettemakstud kõnekaartide ja vautšerite tarnimine endast telekommunikatsiooniteenuste osutamist. Direktiivi 2006/112 artikli 2 lõike 1 punktid a ja c, artikli 14 lõige 1, artikkel 24 ja artikli 56 lõike 1 punkt i, mida on rikutud, annavad sideettevõtjatele nagu BTK õiguse käsitada ettemakstud kõnekaartide ja vautšerite tarnimist teises liikmesriigis asuvatele turustajatele telekommunikatsiooniteenuste osutamiseks, mille puhul teenuse osutamise koht asub selles teises liikmesriigis. Liidu õiguse rikkumine on piisavalt selge, kuna Euroopa Kohtu asjakohast kohtupraktikat on ilmselgelt eiratud. NAP-le oli kohtuotsus Lebara teada maksuotsuse tegemise ajal, ASSG-le ja VAS-le enne, kui nad kohtuotsused tegid, kuna kaebaja oli sellele menetluse käigus korduvalt viidanud. Otsus tehti sarnaste asjaolude kohta ja see on vastustajatele siduv. Kui VASil oleks tekkinud kahtlusi seoses kohtuotsuse Lebara kohaldatavusega maksuotsuse vaidlustamise asjaoludele, oleks ta pidanud esitama Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse.
- 11 Seevastu märkis NAP maksuotsuses, et ettemakstud kõnekaartide ja vautšerite tarnimise puhul oli tegemist teenustega, kuid tarne saajat ei määra kindlaks mitte lepinguline suhe Rumeenia ettevõtjatega, vaid muud tarnetega seotud asjaolud, nimelt koht, kus ettemakstud kõnekaardid ja vautšerid üle anti, kas need veeti Rumeeniasse ja kas neid sai kasutada Rumeeniast helistamiseks. Need asjaolud ei ole aga telekommunikatsiooniteenuste osutamise koha kindlaksmääramisel asjakohased.

- 12 VAS, kes tegi maksuvaidluses otsuse viimase astme kohtuna, oli seisukohal, et kuna kaarte ja vautšereid müüdi kaubanduslikes kogustes, on tegemist kaubatarnetega, mille puhul ei veetud kaupa Bulgaariast välja. Seega tuvastati ekslikult, et tarnekoht on Bulgaarias, mitte Rumeenias, kus oli kaubatarne saajate asukoht, ning sellest tingituna kinnitati tuvastatud käibemaksukohustuse olemasolu.
- 13 ASSG tegi kaebust esimese astme kohtuna menetledes järgmised järeldused.
- 14 Kaebus esitati õigesti NAPi ja VASi vastu, kuna mõlemad institutsioonid on kohustatud liidu õigust nõuetekohaselt kohaldama. Lisaks on VAS juriidiline isik, kes on pädev menetlema kaebusi, mis on esitatud selliste liidu õiguse rikkumiste peale, mis on toime pandud tema õigusemõistmise ülesannete täitmisel, ning käesoleval juhul on ta kohtuasja viimases astmes läbivaatav kohus.
- 15 Seoses kohtute vastutuse tekkimise eeldustega liidu õiguse rikkumisega tekitatud kahju eest märkis ASSG, et kohtuasjas, mis on lõpetatud vastustajaks oleva kohtu seadusjõu omandanud otsusega, ei ole lubatud teha uut sisulist otsust. Pigem tuleb kontrollida, kas vaidluse puhul asjakohaseid õigusnorme on tuvastatud faktilistele asjaoludele õigesti kohaldatud.
- 16 Seoses eeldusega, et rikutud liidu õigusnormid annavad üksikisikutele õigusi, märkis ASSG, et sätted, millele kaebaja tugines, määrasid kindlaks maksu kohaldamisala ja telekommunikatsiooniteenuste osutamise koha ning andsid kaebajale käesolevas asjas õiguse käsitada teenuseid teises liikmesriigis asuvalle maksukohustuslasele osutatud teenustena, ilma neid käibemaksuga maksustamata.
- 17 Liidu õiguse piisavalt selge rikkumise tingimuse kohta märkis ASSG, et NAP oli sooritud õigesti kvalifitseerinud teenuste osutamiseks, kuid leidis, et ZDDS artikli 21 lõike 3 punkt 1 ja artikli 2 punkt h ei ole kohaldatavad, kuna tingimus, et kaubasaajad teostavad oma majandustegevust teises liikmesriigis, ei olnud täidetud. NAPi järelduste kohta märkis ASSG, et teenuse puhul, mida ei maksustata käibemaksuga seetõttu, et teenuse saaja on teise liikmesriigi territooriumil asuv maksukohustuslane, tuleb kontrollida, kas teenust osutati just sellele maksukohustuslasele ja kas tema asukoht on tegelikult teise liikmesriigi territooriumil. Kuna eelkõige ei olnud tõendatud, et teises liikmesriigis asuvad maksukohustuslased ettemakstud kõnekaardid vastu võtsid, leidis maksuhaldur, et tingimused, mis võimaldaksid käsitada teenuseid selliste teenustena, mille osutamise koht on välismaal, ei olnud täidetud, mistõttu ei olnud tegemist liidu õiguse selge rikkumisega, arvestades eelkõige üht eesmärki, mida direktiiviga 2006/112 tunnustatakse ja edendatakse, milleks on maksudest kõrvalehoidmise, maksustamise vältimise ja kuritarvituste vastane võitlus.
- 18 Seoses VASi vastu kaebuse esitamisega märkis ASSG liidu õiguse piisavalt selge rikkumise tingimuse kohta, et VASi järeldus, mille kohaselt on tegemist kaupade tarnimisega, mitte teenuste osutamisega, ei olnud õige, kuna see on vastuolus direktiivi 2006/112 artiklitega 14 ja 24 ning nende tõlgendamisega kohtuotsuses

Lebara. Kõnealuste tarnete korrektne õiguslik käsitus ei oleks siiski viinud teistsuguse tulemuseni kui maksuotsuse vaidlustamine, kuna arvetel puudus üks tarnija käibemaksu tasumise kohustusest vabastamise tingimustest, nimelt tõend selle kohta, et tarnete saajad olid maksukohustuslased, kelle asukoht on teises liikmesriigis. Kuna liidu õiguse rikkumine ei muutnud lõppastmes kohtuasja tulemust, ei saa seda pidada selgeks ja sellel puudub põhjuslik seos kaebajale tekitatud kahjuga, kuna käibemaks ja vastavad intressid kuulusid tasumisele lõpliku maksuotsuse alusel, mille väljastamine ei kujutanud endast liidu õiguse rikkumist.

- 19 ASSG leidis, et käesolev juhtum ja kohtuotsuses Lebara käsitletud juhtum ei ole ühesugused, sest kuigi kõnealused sooritused olid sisult sarnased, oli neil ka olulisi erinevusi. Seetõttu ei käsitletud tarneid Rumeenia ettevõtjatele mitte kahe tarnena (turustajatele ja lõpptarbijatele), vaid ainult ühe tarnena turustajatele. Kohtuotsuses Lebara esitatud asjaolude kirjeldusest tuleb järeldada, et selles kohtuasjas ei olnud kõne all ei tarne saajate kui teises liikmesriigis asuvate maksukohustuslaste staatus ega ka kaartide tegelik üleandmine. Kohtuasjas, mida Bulgaaria kohtud läbi vaatasid, ei olnud Rumeenia territooriumil loodud turustusvõrku ega pakutud Rumeenia tarbijatele ettemakstud kõnekaarte. Käesoleval juhul eitas VAS nende kahe juhtumi samasust, kuna ei olnud tõendatud, et tarnekoht asus Rumeenias, mitte Bulgaarias, ning jõudis seega lõpuks õigele õiguslikule järeldusele, et kohtuotsuses Lebara antud tõlgenduse kohaldamiseks puudub alus.
- 20 Vastustaja vastutuse tekkimise kolmandat eeldust – otsese põhjusliku seose olemasolu liidu õiguse rikkumise ja kahju vahel – ei olnud ASSG arvates vaja kontrollida, kuna ei olnud tõendatud teine tingimus, mis seisneb liidu õiguse piisavalt selges rikkumises.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 21 Kassaator BTK palub Euroopa Kohtul tühistada ASSG otsus materiaaõiguse rikkumise, menetlusnormide olulise rikkumise ja põhjendamisvigade tõttu. Ta väidab, et ASSG on ise rikkunud liidu õigust ja on kohtuasja erinevate aspektide puhul läinud vastuollu Euroopa Kohtu praktikaga.
- 22 Täpsemalt oleks esimese astme kohus pidanud maksuvaidluses tuvastatud faktiliste asjaolude ja käibemaksukohustuse koosseisu elementide alusel kontrollima, kas riigivastutuse tekkimise tingimused on täidetud, ning mitte uuesti läbi vaatama kohtuasja, mis on lõpetatud seadusjõu omandanud kohtuotsusega, vaid kontrollima, kas asjakohaseid liidu õigusnorme on selles kohtuasjas õigesti kohaldatud ja kas nende kohaldamata jätmisel või ebaõigel kohaldamisel on otsene põhjuslik seos kaebajale tekitatud kahjuga.
- 23 Esimese astme kohus leidis, et tegemist on isikutele õigusi andva liidu õigusnormi rikkumisega. Ülejäänud järeldused on siiski ebaõiged, kuna liidu õiguse rikkumine, mis tuleneb VASi otsuses vaidlusaluste soorituste liigitamisest

kaupadeks, mitte teenusteks, on selgelt tuvastatud ka komisjoni poolt Bulgaaria vastu algatatud rikkumismenetluses nr EU Pilot 8498/1/TAXU. Rikkumine on piisavalt selge, kuna Euroopa Kohtu praktikas selles valdkonnas on ilmselgelt eiratud, nagu on märgitud Euroopa Kohtu otsustes (C-224/01, C-446/04, C-429/09 und C-168/15). Samuti on täidetud Euroopa Kohtu otsuse C-173/03, Traghetti del Mediterraneo, ECLI:EU:C:2006:391, punktis 43 esitatud kriteeriumid. Kohtuotsus Lebara on selge selles osas, mis puudutab kõnekaartide liigitamist telekommunikatsiooniteenusteks, kuid VASi otsuses seda ei käsitletud, kuigi sellele viidati kassatsioonkaebuses. Pealegi on kohtuotsuses Lebara esitatud tõlgendus abstraktne, kuna kohtuotsuses puudub täpsustus, et seda kohaldatakse üksnes sellistele olukordadele nagu põhikohtuasjas.

- 24 Kassaator vaidlustab ka esimese astme kohtu järelduse, et kohtuasja Lebara faktilised asjaolud ei vasta kohtuasja BTK asjaoludele. BTK on nõuetekohaselt turule sisenenud sideettevõtja, kellel on kõnealuste teenuste osutamiseks vajalik infrastruktuur ja rändlusleping Rumeenia territooriumi kohta, mistõttu oli tegemist ettemakstud telekommunikatsiooniteenuste kaartide tarnimisega teises liikmesriigis asuvatele turustajatele. Ühes teises kohtuasjas, milles vaidlustati maksuotsus, millega tuvastati, et BTK-l on maksukohustus Daninale teistel maksustamisperioodidel tehtud kõnekaartide tarnete eest, tegi VAS vastupidise otsuse, leides, et Bulgaarias ei tule nendelt tarnetelt käibemaksu tasuda. Kohtuasjade sarnasust ei oleks aga tingimata olnud vaja tuvastada, sest kui VASil tekkis kahtlus, kas Euroopa Kohtu praktika on konkreetses asjas kohaldatav, oleks ta pidanud esitama eelotsusetaotluse. Vastasel juhul on ta seotud Euroopa Kohtu varasema tõlgendusega.
- 25 Kassaator vaidlustab ka faktiliste asjaolude tuvastamise seoses kõnekaartide üleandmisega BTK laos ning väidab, et see on tõendatud ja VAS kvalifitseeris selle ekslikult kaubarneks. Esimese astme kohus oleks seega pidanud hindama lepinguvälise vastutuse eeldusi maksuotsuse peale esitatud kaebuses tuvastatud faktiliste asjaolude alusel, selle asemel, et teha uusi järeldusi Rumeenia ettevõtjatele tehtud tarnetelt käibemaksu sissenõudmise aluste kohta, mis erinesid NAPI maksuotsuses tehtud järeldustest, leides, et maksuotsus oleks tulnud muudel alustel kehtima jätta.
- 26 Kassaator taotleb VASilt Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitamist. Ta juhib tähelepanu sellele, et VAS on kohtumenetluse pool ja väljendas juba esimeses kohtuastmes seisukohta, et tema vastu esitatud nõuded on vastuvõetamatud ja/või põhjendamatud. Käesolevas kassatsioonimenetluses on ta nii vaidluse tulemusest otseselt mõjutatud poole kui ka kohtuasja viimases astmes läbivaatava kohtu positsioonis. Tekib kahtlus, kas selline positsioon on kooskõlas ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga ja harta artikliga 47. Asjaolu, et VAS kui viimase astme kohus vaatab läbi kassatsioonkaebust kohtuotsuse peale, millega jäeti rahuldumata VASi poolt liidu õiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise nõue, ei ole kooskõlas sõltumatu ja erapooletu kohtuliku arutamise nõudega isegi siis, kui kassatsioonkaebust arutav koda erineb sellest, kes tegi maksuvaidluse kohta lõpliku otsuse. Asjaolu, et VAS on selles kohtuasjas samal ajal nii kohtumenetluse

pool kui ka viimase astme kohus, ning juba tema esimeses astmes väljendatud seisukoht tekitavad eriti põhjendatud kahtlusi iga tema koja erapooletuse suhtes. Kassaator palub Euroopa Kohtul tõlgendada ka küsimust, kas käesoleval juhul kujutab soorituste liigitamine kaubatarneks ja mitte teenuste osutamiseks endast liidu õiguse piisavalt selget rikkumist.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühiülevaade

- 27 Asja lahendav koda leiab, et enne, kui käesolevas asjas asuda käsitlema küsimusi liidu õiguse piisavalt selge rikkumisega tekitatud kahjust tuleneva vastutuse elementide kriteeriumide, laadi ja ulatuse kontrollimise kohta, tuleks Euroopa Kohtule esitada küsimus VASi pädevuse kohta, võttes arvesse järgmisi kaalutlusi.
- 28 Põhikohtuasjas kohaldatavad riigisisised õigusnormid on seotud liidu õigusnormidega. Põhikohtuasja aluseks on kahju hüvitamise nõue, mis tuleneb liidu käibemaksuõiguse piisavalt selgest rikkumisest, mille NAP ja VAS on väidetavalt toime pannud. Kassatsioonkaebuse esitaja tugineb harta artikli 47 lõikes 2 sätestatud õigusele, et tema kohtuasja arutaks sõltumatu ja erapooletu kohus. Kontrollides, kas tegemist on liidu õiguse piisavalt selge rikkumisega, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus analüüsima käibemaksualase liidu õiguse ja Euroopa Kohtu kohtupraktika kohaldamist maksuvaidluse suhtes.
- 29 ZODOVi artikkel 2c reguleerib seda liiki riigi vastu esitatud nõuete menetlemist. Halduskohtute ja VASi õigusemõistmisel tekitatud kahju puhul ning haldustegevuse käigus või sellega seoses tekitatud kahju puhul, kui kohtuasja pool on halduskohus, VAS või juriidiline isik, reguleerib seda menetlust APK. APK artikli 128 lõike 1 punkti 6 kohaselt kuuluvad haldusorganite ja ametnike õigusvastaste õigusaktide peale esitatud kahju hüvitamise nõuded ning halduskohtute ja VASi õigusemõistmisel tekitatud kahju hüvitamise nõuded halduskohtute pädevusse. APK artiklis 131 sätestatud üldreegli kohaselt on selle kohtumenetluse seadustiku kohaselt toimuv menetlus kaheastmeline. Käesolevas menetluses on VAS on viimase astme kohus. Seetõttu peab VAS nende sätete kohaselt sel põhjusel tema vastu esitatud kaebused viimase astme kohtuna läbi vaatama.
- 30 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud küsimus, kas need riigisisised õigusnormid vastavad ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus sätestatud nõuetele tulemusliku õiguskaitse kohta liidu õigusega hõlmatud valdkondades ja harta artikli 47 lõikes 2 sätestatud nõuetele sõltumatu ja erapooletu kohtu kohta.
- 31 Ühelt poolt on tegemist liikmesriigi seadusandja otsusega, mis arvestab haldustegevuse eripära ja õigusemõistmise spetsialiseerumist haldusasjade lahendamisele.
- 32 Teisalt ei esita kassaator ühtegi konkreetset tõendit selliste asjaolude esinemise kohta, mis tekitaksid küsimusi seoses VASi koja subjektiivse või objektiivse erapooletusega, kuigi vastavad kriteeriumid on Euroopa Kohtu praktikas välja

töötatud. Kassaator teeb järelduse VASi erapoolikuse kohta selle põhjal, et VAS on vastustaja, ning tulenevalt tema seisukohtadest kaebuse vastuvõetavuse ja põhjendatuse kohta esimese astme kohtumenetluses. Tema arvates piisab ainuüksi asjaolust, et VASi vastu esitatud kaebust menetleb viimases astmes sama kohus – kuigi täiesti erinevas kohtukoosseisus – et tekitada tõsiseid kahtlusi selle kohtu iga koseisu erapooletuse ja sõltumatuse suhtes.

- 33 Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi „EIK“) praktikast Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK“) artikli 6 lõike 1 kohaldamise kohta Bulgaaria vastu algatatud menetluses ei saa lõplikku vastust küsimusele, kas konkreetne kohus võib läbi vaadata kaebust, mille puhul ta on ise vastustaja.
- 34 EIK otsustas 10. aprilli 2008. aasta otsuses kohtuasjas Mihalkov vs. Bulgaaria (kaebus nr 67719/01), ECLI:ECHR:2008:0410JUD006771901, punktid 47–51, millele kassaator viitab, et see, kui kohus vaatab läbi kahju hüvitamise nõuet, mis on esitatud õigusvastase kohtuotsuse peale, mille ta ise on teinud, kujutab endast EIÕK artikli 6 lõike 1 rikkumist. EIK märgib, et isegi siis, kui ei ole mingit kahtlust menetluses osalevate kohtunike isiklikus erapooletuses, võib ainuüksi nende ametialane seotus ühe kohtumenetluse poolega tekitada kaebajas põhjendatud kahtlusi seoses nende objektiivse erapooletuse ja sõltumatusega kohtuasja teisest poolest.
- 35 EIK leidis 5. aprilli 2018. aasta otsuses kohtuasjas Gospodinov vs. Bulgaaria (kaebus nr 28417/2007), ECLI:ECHR:2018:0405JUD002841707, punktid 55–56, et rikutud on EIÕK artikli 6 lõiget 1. Kohtuotsus tehti vaidluses, milles piirkonnakohtu kriminaalkolleegium arutas teist kriminaalasja isiku vastu, kes esitas samal ajal sama kohtu vastu kahju hüvitamise nõude esimese kriminaalasja menetluse käigus toimunud rikkumiste eest seoses kinnipidamise kestusega. EIK otsustas, et juba ainuüksi kohtunike ametialased sidemed ühe paralleelselt toimunud tsiviilkohtumenetluse poolega ja tsiviilõigusliku kahju hüvitamise menetlusega koos läbiviidud kriminaalmenetluse eelmõju võivad iseenesest tekitada põhjendatud kahtlusi kohtunike objektiivse erapooletuse suhtes.
- 36 Mõlemas kohtuasjas juhtis EIK tähelepanu sellele, et asjaomased eelarvereeolid nägid asjasse puutuvast osast ette, et mis tahes kahjuhüvitis tuleb maksta kohtu eelarve vahenditest, ja kuigi ei olnud kindlaks tehtud, kas see mõjutab kohtunikke selles konkreetses olukorras, võis see suurendada kaebuse esitaja põhjendatud kahtlusi.
- 37 EIK on väljendanud vastupidist seisukohta 18. juuni 2013. aasta otsuses Valcheva ja Abrashev vs. Bulgaaria (kaebused nr 6194/11 ja 34887/11), ECLI:CE:ECHR:2013:0618DEC000619411, punkt 100, ning 18. juuni 2013. aasta otsuses Balakchiev jt vs. Bulgaaria (kaebus nr 65187/10), ECLI:CE:ECHR:2013:0618DEC006518710, punkt 61. Neis otsustes juhib EIK tähelepanu sellele, et olukord, kus nõue on esitatud seda läbivaatava kohtu vastu, on olemuslikult haruldane. Seejuures viitas ta oma varasemale kohtupraktikale

(Mihalkovi kohtuasi), milles ta väljendas kahtlusi selliseid nõudeid menetlevate kohtute objektiivse erapooletuse suhtes, kuid märkis, et arvestades asjaolu, et kahjuhüvitisena makstavad summad (käesoleval juhul põhjusel, et rikutud on EIÖK artikli 6 lõikes 1 sätestatud õigust kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul) pärinevad iga kohtu eelarve vastavalt kulurealt, on ta veendunud, et see tegur ei sea kahtluse alla selliseid nõudeid lahendavate kohtute erapooletust ega õiguskaitsevahendi tõhusust.

- 38 Praegu kehtivad eelarve-eeskirjad on samad, mida on kirjeldatud kahes viimases kohtuotsuses. Kuigi iga kohus maksab kahjuhüvitise oma eelarvest, eristatakse eelarves kuluridu, mis on seotud töötasu, kohtu ülalpidamise ja kohtu tegevusega tekitatud kahju hüvitamisega, mistõttu ei sõltu kohtunike töötasu ega töötingimused sellest, et kohus võib olla kohustatud maksma kahjuhüvitist. Kui kohtu eelarves puuduvad vahendid kahju hüvitamiseks, suurendab kõrgem kohtute haldamise nõukogu asjaomase kohtu taotlusel tema eelarvet ja teeb vajalikud vahendid kohtu arveldusarvel kättesaadavaks.
- 39 Sellest tulenevalt on Euroopa Kohtule vajalik esitada eelotsuse küsimus selle kohta, kas ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja harta artikli 47 lõikega 2 on kooskõlas riigisisised õigusnormid, mis käsitlevad kohtu pädevust kahju hüvitamise nõuete puhul, mis on VASi vastu esitatud ZODOVi artikli 2c alusel koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3.